

"אין שני מלכים משמשים בכתר אחד". המפגש של הרב גורן עם הרב עובדיה יוסף על כס הרבנות הראשית לתל אביב, ואחר כך בראש המערכת, כרבנים ראשיים לישראל לא יכול היה להסתיים בטוב. בסקירה שלהלן אעמוד בקצרה על דמותם של שני אישים אלו, ועל הכשלון שבמפגש.

הרב גורן יצוק בדמותה של מדינת ישראל הצבאית. כדמות הצבר, איש שטח הבז לפורמליסטיקה ובוטח בעצמו כך נראה היה הרב גורן בכל שנות פעילותו הן כרב ראשי לצה"ל והן כרב ראשי לישראל. הסגנון עושה את האדם. איש לא יכול היה לערער על גדולתו של הרב גורן בתורה. הוא היה נחשב לעילוי בישיבת חברון. אחד האפיונים הבולטים של מאמרי הרב גורן הוא שילוב בין עולם המחקר במדעי היהדות עם כל עולם הלמדנות הישיבתי. ימי מנהיגותו בצה"ל נחשבים לשלב יצירת התשתית לכל מערכת הדת של הצבא. בתקיפותו הרבה העמיד הרב גורן את כל מפקדי הצבא על חובתם לקיום הדת בצבא. הוא קיים בעצמו את חובת הרב לאלהיו ולקהלו: "לא תגורו מפני איש". אך סוד כוחו הוא גם הפשר לחולשתו. העצמאות הרבה שלו לא הותירה מקום לאף אחד. הוא לא היסס לחלוק על כל העולם ולא שת ליבו לעולם התורני שביקש לבולמו. המאבקים שלו בכל החזיתות נודעו היטב ברבים, אם בענייני כשרות, אם בענייני היתר ממזרים ואם בענייני גיור. הרחוב החרדי ראה בו אויב, ומאז שנות השישים ביקשו בכל דרך אפשרית להסיר את המכשול הזה מעל ישראל.

הרב עובדיה לא נחשף לאליטות האשכנזיות של המדינה עד לימי כהונתו ברבנות הראשית. מסלולו היה פנימי, בתוך עולם התורה וההוראה. כהונתו הראשונה בארץ הייתה בבית הדין בפתח תקוה (בשנות החמישים), לאחר מכן בבית הדין הגדול ובסוף שנות השישים עלה לרבנות בתל אביב. חבריו של הרב גורן כלל לא הכירו אותו. הם לא ידעו (או לא ניסו) להעריך את גדולתו בתורה. הם לא ידעו שבתוך עולמה של ההלכה נחשב הרב עובדיה לענק כאחד הגדולים שבדור. הם לא ידעו שהוא מקיים בעצמו את אותו צו אלוקי: "לא תגורו מפני איש". הם לא ידעו שפסיקותיו הן בעולם הרבנות והן בעולם הדיינות מבטאות עצמאות מחשבתית ועוצמה של סמכות של אדם היודע את כוחו ומעמיד עצמו לראש וראשון במלחמתה של תורה. נשקו של הרב עובדיה הוא הפולמוס ובעזרתו ביסס את מעמדו בתוך עולם הפסיקה. כוחו של הרב עובדיה הוא "כוח דהיתירא". בכמה מקומות הוא מזכיר זאת ובזה גאוותו. המעיין בתשובותיו, מראשית דרכו בהלכה ועד עתה, ימצא מאות פעמים בהם הלך הרב עובדיה בכוח זה. מי שרגיל בתשובות הלכתיות של העת החדשה מכיר את המילים: "המחמיר – תבוא עליו ברכה". המעיין בכתביו של הרב עובדיה ימצא שבדרך כלל הוא מתיר ללא חשש.

העימות הגדול והמשמעותי ביותר של הרב עובדיה עם הרחוב הליטאי התנהל סביב סוגיית היתר המכירה. את דעתו בנושא זה הוא נשא בכינוס הארצי לתורה שבעל פה, אלול תשל"ב. לדעתו היתר המכירה מקובל מחכמי הספרדים שלפני יותר ממאה שנה ואין לערער עליו, בגלל ששמיטה בזמן הזה דרבנן. בהרצאתו הוא תקף את המהדרים לקנות פירות נכרים שבדרך כלל באים מאויבי מדינת ישראל. על דעתו חזר הרב עובדיה פעמים רבות. בילקוט יוסף, הלכות שביעית, עמ' תרי"ב, מסופר שבתקופת ישיבתו של הרב עובדיה בתל אביב הוא העביר שיעורים קבועים והמוניים בבני ברק במוצאי שבתות. במסגרת שיעורים אלו הוא דיבר גם על "היתר המכירה" ועודד את השימוש בו. מספר בנו, הרב יצחק יוסף, שבאחד מביקוריו אצל ה"סטייפלער", הרב יעקב קנייבסקי, ביקש ה"סטייפלער" מהבן שיעביר את תרומתו על

אביו שמלמד בבני ברק, מקומו של החזון אי"ש, פסקים הנוגדים את רוחו. הוא ביקש שהרב עובדיה יפסיק לומר את דעתו בנושא זה בבני ברק, כי "שיעוריו הורסים להם את כל מה שהם משקיעים בשמירת שביעית כהלכתה". הרב עובדיה הגיב על בקשתו של הסטיפלר כי "מאחר ורובו של הישוב בארץ אינם חרדים ואם לא יעשו בשבילם את ההיתר יכשלו ח"ו באיסורים לפיכך גם היום צריכים להסתמך על ההיתר, וכמו שכתב הגאון מקוטנא 'שעל ידי פחזותם של הרבנים האשכנזים יצאה מכשלה גדולה'... והרי ישראל ערבים זה לזה".

פרשת הלן זיידמן - הרב גורן והרב עובדיה בצד אחד של המתרס,

הלן זיידמן הייתה נוצרייה שגדלה בארצות הברית, שם התקרבה לקהילה היהודית והתגיירה בגיור פרורמי. היא עלתה לישראל וביקשה להירשם במשרד הפנים כיהודיה. פקידי המשרד סרבו והיא עתרה לבג"צ. הרב גורן, בשבתו כרב ראשי לצה"ל, כינס בית דין מיוחד שגייר את הלן גיור אורתודוכסי. העולם החרדי רעש וגעש ויצא פסק מבית הדין הרבני הגדול הפוסל את הגיור בכלל ואת הרב גורן בפרט. הטענה הפורמאלית של בית הדין הגדול היה שלרב גורן אין סמכות חוקית לגייר והוא זקוק לאישור של רבנות עירונית. הרב גורן פנה לרב עובדיה יוסף, שכבר כיהן כרבה של תל אביב, וביקש את עזרתו באישור הגיור. הרב עובדיה יוסף שכיהן בתפקיד אב בתי הדין הרבנים של תל אביב, נרתם למשימת פתרון הבעיה. הוא כינס בביתו בית דין מיוחד עם הרב גורן ואישר את גיורה של הלן ושני ילדיה. הוא פרסם גילוי דעת המסביר את עמדתו, כנגד התקפות הרחוב החרדי שביקש להשמיצו. במהלך דבריו הוא מבאר שבית הדין שלו קיבל את עמדת הרב גורן ובית דינו, שהאשה קיבלה עול תורה ומצוות לפני גיורה. אמנם היא חיה בקיבוץ לא דתי, אך זה לא אומר שבהכרח לא תשמור על כללי הכשרות. היא גם הצהירה שתשתדל לקיים את כל מצוות התורה. הרב עובדיה הודף את הביקורת שהלן נשואה לכהן (שאסור בנישואין עם גיורת). לדבריו, שאלה זו לא נשאלה כלל בבית דינו. אמנם בית הדין סבור שהיא תמשיך לגור עם הכהן לאחר גיורה ולכאורה זה מערער את האמינות של הצהרתה בדבר קיום מצוות. על זה, כותב הרב עובדיה, יש מחלוקת בין פוסקי הדורות האחרונים. יש צדדים לכאן ולכאן אך "מכל מקום בנידוננו, אין זה חסרון בגוף קבלת המצוות עצמם אלא שקיים חשש סביר פן יתקפנה יצרה לעבור על דין מסויים ולכן אין זה מעכב בדיעבד".

פרשת "האח והאחות" - הרב עובדיה והרב גורן בשני צידי המתרס

בשנת 1923 התאהב בולק בורקובסקי, צעיר [פולני](#) לא-יהודי, בנערה [יהודיה](#) בשם חוה, בת למשפחה [חסידית](#). הוא לקח אותה לאישה והשניים נישאו ב**כנסייה**. לאחר מסע לחצים מצד המשפחה שוכנע בורקובסקי ל**התגייר**. לא ברור באיזה אופן עשה את הגיור. הזוג הגיע לארץ וכעבור שנים נפרדה חוה מבעלה הראשון ללא [גט](#). אחר כך הכירה חוה גבר אחר, יהושע לנגר, שאיתו התחתנה בטקס יהודי דתי, ונולדו להם שני ילדים, חנוך ומרים. ענן ממזרות ריחף מעל ראשם של האחים. במהלך [שנות השישים](#) דן בית הדין בפתח תקוה (בראשות הרב קרליץ, אחיינו של ה"חזון איש") בפרשת מעמדם של חנוך ומרים. העד המשמעותי ביותר היה בולק בורקובסקי עצמו. הוא טען בתוקף שהוא יהודי כשר, ושגירו גיור כהלכה. בית הדין ערך לו בחינה קצרה ביהדות. ידיעותיו היו קלושות. אפילו את הפסוק "[שמע ישראל](#)"

לא ידע להשלים. מכריו העידו שאכלו עמו חזיר וראו אותו הולך לכנסייה. בכל זאת החליט בית הדין שבורקובסקי יהודי והשאיר את פסול הממזרות של הילדים בתוקף. הדיון עלה לבית הדין הגדול בירושלים ושם התגלעה מחלוקת בין הרב ישראלי, מבכירי הרבנים של הציונות הדתית, לבין הרב אלישיב, שלימים הפך למנהיג הבלתי מעורער של היהדות הליטאית. הרב ישראלי נטה לקבוע שבורקובסקי אינו יהודי וממילא חנוך ומרים אינם ממזרים. אך הרב אלישיב הציג עמדה המתארת את הגיור כניתן לפרשנות רחבה ביותר: "בזמננו יש לדון שהתנהגות בדרכי יהדות שעל ידה נקבעת גרות לובשת קצת צורה אחרת". עמדתו של הרב אלישיב הייתה שאי אפשר לפסול גיור אם המתגייר נמצא במסגרת שבה הוא לא עובד בשבת ואף הולך לבית כנסת בשבת. האחים לנגר נשארו בחזקת ממזרים.

פרשת "האח והאחות" הפכה להיות למובילה בבחירות של הרבנות הראשית של ראשית שנת תשל"ג (1972). הרב יצחק ניסים הבטיח לראשי המדינה שעם בחירתו הוא יעשה יד אחת עם הרב גורן להתיר את האח והאחות. בעקבות זאת פנה הרב אלישיב במכתב אישי לרב עובדיה והפציר בו שיעמוד לבחירה כדי להדיח את הרב ניסים. כחודש לאחר הבחירות החליט הרב גורן לכנס בית דין מיוחד להכריע בעניין. תשעה רבנים כונסו ורק אחד מהם, הרב גורן עצמו, היה מוכן להזדהות בשמו. כל השאר שמרו על אנונימיות "כדי למנוע מהם וממשפחותיהם איומים, פגיעות והשמצות מצד קבוצות המהלכים אימים וזורעים טרור", כלשונו של הרב גורן. הרב עובדיה סירב להשתתף בהליך הזה וראה בכל ההתנהלות של הרב גורן פגיעה במערכת בתי הדין הרשמיים שישבו על המדוכה בכל הערכאות ופסקו כפי שפסקו. למותר לציין שהחברה הישראלית התפלגה בין המפלגות הליברליות שברכו על הפסיקה הנאורה של הרב גורן לבין המפלגות החרדיות שראו בזה את חורבן התורה. פרשה זו הייתה הכרזת הפתיחה למערכה עכורה מאד בין שני הרבנים. מאז לא חזר השלום לשרור בין השניים. הרב גורן התעלם מהרב עובדיה וזה מצידו התמיד ללכת בדרכו הייחודית ולא להיכנע לשלטון היחיד של עמיתו. התקווה שבראש הרבנות הראשית יעמדו שני אריות שיובילו את המערכת למקום של אחריות ציבורית ישראלית נגוזה. השטן שוב קיטרטג ומנע טוב מיושבי הארץ הזו.